

O'ZBEKISTONNING JAHON IQTISODIYOTIGA INTEGRATSIYALASHUVIDA BANK-MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA ISLOH ETISH MUAMMOLARI

Xudoyarov Zoxidjon Sayitkulovich
"ANIS PARRANDA" MCHJ da buxglateri.

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekistonning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuv jarayoni, ushbu jarayonda bank-moliya tizimining o'рни, hamda integratsiyalashuv jarayonidagi bank-moliya tizimi muammolari haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *xalqaro tashkilot, eksport, tadbirkor, tadbirkorlik subyektlari, integratsiya, savdo, import, tashqi iqtisodiy faoliyat.*

Xalqaro moliya tashkilotlari jahon iqtisodiyotida katta rol o'ynaydi. Ular turli mamlakatlarga mablag' ajratish va kredit berish bilan shug'ullanadi, jahon savdosini rivojlantirish va moliya tizimini barqarorlashtirishga yordam beradi. Ushbu tashkilotlarning tadbirkorlikni rivojlantirishda ham o'рни juda katta. "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'ri risida"gi Prezident farmonida belgilangan vazifalarni amalga oshirish doirasida biznes yuritish tartib-taomillarini sezilarli darajada soddalashtirish, infratuzilmani yaxshilash va moliyaviy manbalarni kengaytirish orqali tadbirkorlikning izchil o'sishi ta'minlanayotgani ta'kidlandi. Aholining turli qatlamlarini, shu jumladan, yoshlar, kam ta'minlangan va himoyaga muhtoj fuqarolarni, shuningdek, kichik korxonalarining tadbirkorlik tashabbuslarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash bo'yicha bir qator dasturlar amalga oshirilmoqda. Birgina "Har bir oila – tadbirkor" dasturini amalga oshirish uchun 7, 2 trillion so'mdan ortiq mablag' yo'naltirildi.

O'zbekiston jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashishi bugungi kunda juda muhim ahamiyatga ega bo'lib, davlatning iqtisodiy rivojlanishini yanada kuchaytirish, xorijiy moliyaviy resurslardan foydalanish va xalqaro hamkorlikni oshirish imkonini beradi. Integratsiya, O'zbekistonning dunyoning boshqa mamlakatlari bilan o'zaro iqtisodiy aloqalarini rivojlantirish va o'zining iqtisodiy faoliyatini ularga bog'lash jarayonidir. Bu jarayonning asosiy maqsadi, xalqaro bozorlarda o'zbek tovarlarining sotuvini ko'paytirish va eksport imkoniyatlarini oshirishdir.

O'zbekiston hozirda bir nechta integratsiya tuzatmoqda. Masalan, Osiyo mintaqasidagi Osiyo taraqqiyot bankasi (ATB) bilan hamkorlikni rivojlantirish uchun kelajakda "Transit Uzbekistan" loyihasi amalga oshirilishi rejalashtirilib, bu loyiha orqali transport sohasi integratsiyalashuvining yanada rivojlanganligi ta'minlanadi. Shuningdek, Xitoy bilan bo'lgan hamkorlik ham O'zbekistonning jahon iqtisodiy integratsiya strategiyasida muhim ahamiyatga ega. Xitoy O'zbekistonga investitsiyalarni oshirib, xususiylar sohasida yuqori sifatli mahsulotlarni ishlab chiqarish va yetkazib berish imkonini beradi. Bundan tashqari, O'zbekistonning hamkorligi Rossiya Federatsiyasi bilan ham yanada rivojlanmoqda. 2020-yilda ikki mamlakat o'rtasida "Yoshlar tomonidan yoshlarga:

O'zbekiston va Rossiya uchun ijtimoiy-iqtisodiy integratsiya strategiyasi" loyihasi imzolandi. Bu loyiha orqali o'zbekistonlik talabalarning Rossiya universitetlarida o'rta va oliy ma'lumotlarini olish imkoniyati yaratiladi. Shu bilan birga, O'zbekistonda jaxon iqtisodiyotining yanada rivojlanishi uchun dunyo bozorlariga kirish imkonini yaratish maqsadida turli xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik amalga oshirilmoqda. Misol uchun, O'zbekiston dunyo bozorlariga kirishni yanada osonlashtirish maqsadida Yevropaning Birlashgan Davlatlari Guruhiga a'zo bo'lganlikka erishi tarafdorligi ko'rsatdirdi. Barcha bu integratsiya jarayonlari O'zbekistonning jahon iqtisodiyotini yanada rivojlantirish, mamlakatning iqtisodiy potensialini oshirish va moliyaviy xavflarni kuchaytirishga yordam beradi. Bu bilan birga, O'zbekistonning jahon bozorlari bilan integratsiyalashishi orqali xalqaro bozorlarda o'zining o'rta miqdordagi olish-berish operatsiyalarini amalga oshirishi, eksportni ko'paytirishi va ishlab chiqarish sifatini yanada rivojlantirishi mumkin.

O'zbekiston jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashishda bank-moliya tizimining o'rni katta ahamiyatga ega. Bu tizim, mamlakatning moliyaviy sohalarda iqtisodiy faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirish va xalqaro savdo aloqalarini rivojlantirish uchun muhim bo'lib, integratsiya jarayonlarida asosiy qo'llanma sifatida ishlaydi.

Bank-moliya tizimi, mamlakatning moliyaviy resurslarini to'plash, saqlash va ulardan foydalanish jarayonlarini boshqaradi. Bu jarayonlarning samaradorligi va isloh qilinishi uchun banklar, moliyalashtirish agentliklari, stock birlashmalari va boshqa institutlar ish faoliyatini amalga oshiradi. Integratsiya davrida bank-moliya tizimi mamlakatning iqtisodiy integratsiya yo'lida yordam beradi. Bunda xususiy bozorlarni ochish, eksport-import operatsiyalarini amalga oshirish, chet el kompaniyalariga investitsiya jalb qilish kabi jarayonlarda bank-moliya institutlari muhim rol o'ynaydi. Ularning mavjud imkoniyatlardan foydalanib, xususiy sektorlarni rivojlantirib, mamlakatning iqtisodiyotini yanada integratsiyalashish mumkin bo'ladi.

Banklar o'rtasida kredit tashkil etish, operativ hisob-kitoblarni amalga oshirish va elektronik moliya xizmatlarini taqdim etish kabi masalalar ham integratsiya jarayonlarida muhim ahamiyatga ega. Bu tizim orqali banklar va moliya institutlari xorijiy investorlarni jalb qilish, investitsiya loyihalarini boshqarish va xalqaro savdo aloqalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. O'zbekiston Vazirlar Mahkamasi tomonidan qabul qilingan qonunlar va qarorlarga asosan bank-moliya tizimi yangilanib, integratsiya jarayonlarida isloh qilinmoqda. Moliyalashtirish agentliklari va boshqa institutsiyalar esa xususiy sektorlarni rivojlantirishda va chet el kompaniyalariga investitsiya jalb qilishda katta ish ko'rsatmoqdalar. Shuningdek, O'zbekiston jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuviga o'rnatilgan talablar ham bank-moliya tizimining o'rni bilan bog'liqdir. Integratsiya jarayonlarida yuqori sifatli moliyalashtirish agentliklari, banklar va boshqa institutlar o'z faoliyatini rivojlantirish, tizimni yanada samarali ishlatish va xalqaro standartlarga moslashtirish lozim. Bu bilan birga, bank-moliya tizimi integratsiya jarayonlarida iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va ustuvorlikka erishishiga yordam beradi.

O'zbekistonning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvda bank-moliya tizimini rivojlantirish va isloh etishning bir nechta asosiy yo'llari mavjud:

1. Iqtisodiy integratsiya bo'yicha qurilgan tashkilotlar bilan hamkorlikni rivojlantirish: O'zbekiston, xalqaro iqtisodiyot tizimida o'z o'rnini olish uchun bir necha xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilmoqda, masalan, O'zbekiston Respublikasi Mehnat vazirligi "O'zbekiston Migratsion xizmati" va "Soglom avlod" jamoatlari bilan ishbilarmonlikning kengaytirilishi.

2. Bank-moliya sohasida reformalar: O'zbekiston bank-moliya sohasidagi tartib va usullarni yanada isloh etmoqda. Bu reformalar orqali moliya institutlari o'sish, soliqlarga rioya qilish, hisob-kitoblarni yaxshilash va moliyaning boshqa sohaslariga intitsialar berish maqsadga muvofiq amalga oshirilmoqda.

3. Xalqaro tovar-savdoda ishtirok etish: O'zbekiston jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvda bank-moliya tizimini rivojlantirish uchun xalqaro tovar-savdoda ishtirok etishga da e'tibor berilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Hukumatining "Yirik tovar-savdo tashkilotlari sifati" dasturi orqali, moliya institutlariga xalqaro savdogaga qatnashish uchun muvaffaqiyatli sertifikatlar berilmoqda.

4. Innovatsiyalar va texnologiyalar: Bank-moliya tizimini rivojlantirish va isloh etish jarayonida innovatsiyalar va texnologiyalardan foydalanish juda muhimdir. Moliya institutlarining yangi texnologiyalarni joriy etishi, masalan, mobil ilovalar orqali bank xizmatlari ko'rsatishi, onlayn to'lovlar va elektron moliya operatsiyalarini amalga oshirishi kengaytirilmoqda.

5. Xalqaro investitsiyalar: O'zbekiston jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvda bank-moliya tizimini rivojlantirish uchun xalqaro investitsiyalar ham samarador bo'ladi. Moliya institutlarining ulardan foydalanishi orqali infrastrukturani modernizatsiya qilish, sohalarni rivojlantirish va yangi ish o'rinlari yaratish imkoniyatlari yuzaga keladi.

6. Kadrlar tayyorlash: Bank-moliya sohasini rivojlantirish va isloh etish jarayonida kadrlar tayyorlashga katta e'tibor beriladi. Moliya sohasining mutaxassislarini tayyorlash uchun oliy ma'lumotli mutaxassislar o'qituvchilik qilishi, xorijiy ta'lim tashkilotlari bilan hamkorlik qilishi va moliya institutlari orqali kadrlar ustidan ilmiy-tadqiqot ishlarni amalga oshirish kengaytirilmoqda.

Shunday qilib, O'zbekiston jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvda bank-moliya tizimini rivojlantirish va isloh etishning bir nechta asosiy yo'llari mavjud. Bu yo'llar orqali moliya sohasining integratsiyalashishi, rivojlanishi va yanada yuqori darajaga oshirilishi haqidagi maqsadlar erkinligini ko'rsatadi.

O'zbekistonda jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashishda bank-moliya tizimini rivojlantirish va islohot etish muammolari yuqori ahamiyatga ega bo'lgan masalalardir. Boshqaruv tizimida bosh rol o'z ichiga olgan moliya institutlari bo'lib, ular mamlakatning iqtisodiyotini yo'qotib turib, moliyaning samaradorlik darajasini pasaytirishi mumkin. Bu esa investitsiya, innovatsiya va eksport potentsialini kamaytiradi. Banklar bu muammoni hal qilishda asosiy rol o'ynaydilar. Ularning vazifasi, xorijiy investorlarni jalb qilish,

kreditlarni taqdim etish va to'lov tizimini rivojlantirishdir. Buning uchun banklar transaksiyalarning tezkorlik va ishonchini ta'minlashga erishishi kerak. Shuningdek, xorijiy valyutada operatsiyalar bo'yicha banklarning yanada kuchli bo'lishi zarurdir. Bundan tashqari, O'zbekistonning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashishida soliq tizimi ham muhim ahamiyatga ega. Soliq tizimi samaradorlikni oshirmaydi va investitsiya xavfsizligini ta'minlash imkonini beradi. Bu esa soliq tolovlarini avtomatlashtirish va soliq hisob-kitoblarni yaxshilashga bogliq. O'zbekiston hokimiyati bu muammolarni hal qilish uchun bir nechta islohotlarni amalga oshirgan. Moliya sohasida reformalar, bank sohasidagi to'lov tizimini rivojlantirish, soliq tizimida avtomatlashtirish va elektron xizmatlarni kengaytirish, xorijiy investorlarni jalb qilish bo'yicha qonunlar va tartibotlar o'zgartirildi.

Bundan tashqari, O'zbekiston mintaqaviy hamkorliklar orqali bank-moliya sohasida integratsiyalashuvni rivojlantirmoqda. Mazkur tashkilotlar mamlakatning iqtisodiy potensialini oshiradi va xorijiy investorlarga investitsiya imkoniyatlarini taqdim etadi. Jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvda bank-moliya tizimini rivojlantirish va islohot etish muammolari O'zbekistonda yuqori darajada muhimdir. Bu yo'l bilan mamlakat iqtisodiyotining yanada rivojlanishi va xorijiy investitsiya jalb qilinishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh. 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli farmoni.

2. Ataniyazov J.X. Xalqaro moliya munosabatlari. Darslik. / J.X.Ataniyazov, E.D.Alimardonov; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. – T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2014. – 432 b.

3. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения. / Под ред. Красавиной Л.Н. – М.: Финансы и статистика, 2007. С. 289.

4. Михайлов Д.М. Мировой финансовый рынок: тенденции и инструменты. – М.: Издательство «Экзамен», 2000. С. 150.

5 Авдокушин Е.Ф. Международные экономические отношения. – М.: Маркетинг, 2003.

6. Международный финансовый рынок. / Под ред. В.А.Слепова, Е.А.Звоновой. – М.: Магистр, 2009. С. 34. // “Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” илмий-электрон журнали. 3-сон, май-июнь, 2015 йил. www.iqtisodiyot.uz

7. Olimova R.E O'zbekiston va xalqaro moliya tashkilotlar o'rtasidagi moliyaviy munosabatlarni rivojlantirish masalalari.

8. Хожиматов Р.Х. Жаҳон молия бозори: назарий қарашлар ва умумий тавсифи. // “Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” илмий-электрон журнали. 3-сон, май-июнь, 2015 йил